

dr hab. Jolanta Andrzejewska, prof. UMCS
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

**Ocena dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
dr Annie Mikler-Chwastek**

Uwagi ogólne o Kandydatce

Dr Anna Mikler-Chwastek jest absolwentką Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie studiów licencjackich na kierunku pedagogika w zakresie pedagogika szkolna i korekcyjna i studiów magisterskich na kierunku teologia w zakresie teologia ewangelicka. Dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki otrzymała w 2007 roku (APS w Warszawie) na podstawie rozprawy pt. *„Dziecięce preferencje jako wyznacznik wspomagania rozwoju”* przygotowanej pod kierunkiem prof. zw. dr hab. E. Gruszczyk-Kolczyńskiej. Recenzentami w przewodzie były prof. dr hab. W. Pilecka oraz dr hab. W. Hajnicz.

Kandydatka od 2004 roku pracuje w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Ponadto okresowo pracowała w następujących uczelniach: Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, Uniwersytecie Jana Długosza w Częstochowie, Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, Wyższej Szkole Edukacji w Sporcie.

Ocena osiągnięć naukowo-badawczych dr Anny Mikler-Chwastek

Dorobek Habilitantki wskazuje, że od początku swojej pracy naukowej interesowała się zagadnieniami z zakresu opieki, wychowania, terapii, edukacji małego dziecka i wspierania jego samodzielności.

Dr Anna Mikler-Chwastek przesłała do oceny publikacje: trzy monografie, w tym książkę wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe i 30 artykułów wydanych w monografiach i czasopismach naukowych.

Artykuły w monografiach pt. *„Samodzielni w przedszkolu”*, *„Od samodzielności do odpowiedzialności”*, *„Nie przeszkadzaj mi zrobić to samemu. Samodzielność życiowa małych dzieci i wpływ dorosłych opiekunów na jej rozwój”*, *„Samodzielność życiowa oraz kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych dzieci w wieku przedszkolnym”*, *„Wspieranie dzieci w samodzielnym rozwiązywaniu problemów*

i nabywaniu umiejętności samoobsługowych”, „ *O zakresach samodzielności życiowej dzieci i kształtowaniu się jej od pierwszego do osiemnastego roku życia*” „*Ważniejsze reguły kształtowania się umiejętności samoobsługowych i samodzielności życiowej dzieci*”, „*Lista ważnych umiejętności i nawyków oraz metody kształtowania ich w domu, żłobku i przedszkolu*” są powiązane z tematyką monografii przejętej za główne dzieło „*Samodzielność dwulatków w kontekście umiejętności odczytywania oczekiwań dorosłych*” i dotyczą pojęć związanych z samodzielnością dzieci w zakresie samoobsługi i umiejętności całozyciowych. Celem poznawczym artykułów jest rozpoznanie obrazu zagadnień związanych z samodzielnością dzieci. Celem teoretycznym jest podjęcie próby skonstruowania teoretycznych i metodycznych ram rozwijania samodzielności dzieci. Z kolei celem praktycznym jest próba skonstruowania implikacji praktycznych umożliwiających zoptymalizowanie rozwoju dzieci w żłobkach i domu rodzinnym dzieci. Autorka w ośmiu artykułach w monografiach prezentuje następujące zagadnienia: rodzaje samodzielności, czynniki wpływające na rozwój samodzielności dzieci, rolę i odpowiedzialność dorosłych, konsekwencje zaniedbań, zasady/reguły jakimi powinien kierować się opiekun małego dziecka w kształtowaniu umiejętności. Autorka wnikliwie analizuje publikacje z psychologii rozwojowej i opisuje umiejętności w zakresie samoobsługi z uwzględnieniem wieku dzieci oraz przedstawia podejście pedagogiczne proponując autorską kombinację rozwiązań metodycznych. Propozycje kształtowania poszczególnych umiejętności skierowane są do rodziców lub opiekunek w żłobkach. We wszystkich artykułach nie ma odniesień do badań własnych Autorki związanych z poziomem samodzielności dzieci. W prezentowanych artykułach chodzi o opis teoretyczny społeczno-kulturowych uwarunkowań rozwoju samodzielności dzieci. Publikacje mają naturę przeglądu definicji i skrupulatnego ustalenia zakresów wybranych pojęć na podstawie dostępnej Autorce interdyscyplinarnej literatury. W analizowanych tekstach Autorka mało precyzyjnie przedstawiła procedurę postępowania badawczego. Artykuły przybierają w końcowych częściach formę przewodników metodycznych umiejscowionych w dyskursie behawioralnym i humanistycznym oraz sporadycznie w dyskursie konstruktywistyczno-społecznym.

W obszarze tematyki powiązanej z książką habilitacyjną jest monografia „*Co dzień bardziej samodzielne. Program wspomagania rozwoju małych dzieci w zakresie samoobsługi dla terapeutów, nauczycieli i rodziców*” 2012. Kandydatka na podstawie literatury analizuje pojęcia związane z rozwojem dzieci od urodzenia do lat trzech w poszczególnych obszarach oraz precyzuje kompetencje dzieci w zakresie samoobsługi w wieku niemowlęcym i poniemowlęcym. Ten zabieg pozwala Autorce opracować arkusz oceny samoobsługi oraz

określić zasady i warunki wspomagania rozwoju psychoruchowego dziecka w domu rodzinnym i żłobku. Publikacja dotyczy ważnych problemów naukowych i społecznych.

Monografia w formie programu „*Wychowanie i wspieranie rozwoju małych dzieci. Dwulatki-program dla przedszkolnych grup żłobkowych, żłobków, klubów dziecięcych i domów*” 2013 dopełnia poruszaną przez Habilitantkę problematykę samodzielności dzieci. W książce jasno opisany jest cel i założenia autorskiego programu opartego na pedagogice humanistycznej, precyzyjnie są określone zadania osób wspierających dwulatki w rozwoju i czytelnie, logicznie są przedstawione treści edukacyjne. Umieszczony w publikacji arkusz do diagnozy w dostępny sposób pozwala opiekunom małych dzieci dość wcześnie odkryć deficyty i zaprojektować działania mające na celu wspieranie rozwoju.

Prace z zakresu samodzielności małych dzieci są ważnym wkładem dr Anny Mikler-Chwastek w zainteresowanie się innych badaczy i praktyków edukacyjnych tą problematyką, która w ostatnich latach jest często poruszana w polskich i światowych badaniach. Habilitantka ma szczególną wrażliwość badawczą i zdolność wyszukiwania zajmujących, mało przeanalizowanych obszarów badawczych.

W wykazie opublikowanych tekstów najwcześniejsze publikacje dotyczą obszaru wczesnego wspomagania rozwoju między innymi: analiz czynników oddziałujących na rozwój dziecka i zalet wczesnej terapii, opisów organizacji procesu wczesnej diagnozy i wspomagania rozwoju, zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, analiz odpowiedzialności osób i instytucji podczas pracy z dzieckiem oraz sposobów konstruowania wysokiej jakości programów wsparcia. Wartością tych artykułów jest rzetelna analiza pojęć i poglądów, niekiedy o przeciwstawnym rozumieniu. („*O zaletach wczesnego wspomagania rozwoju małych dzieci*” 2008, „*Nauczyciel odpowiedzialny za losy małego dziecka. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna i konstruowanie programów wspierania rozwoju przedszkolaków*” 2012, „*Wspomaganie rozwoju dzieci w wieku niemowlęcym i poniemowlęcymi. Zasady, szanse i trudności*” 2012, „*Niejadki jak im pomoc w domu i przedszkolu*”).

Ważny i nowatorski obszar zainteresowań naukowych Habilitantki, w mojej opinii, powiązany jest z polisensorycznym uczeniem się dzieci („*Dotykowe poznawanie otoczenia przez małe dzieci. Teoria- diagnoza- zastosowanie praktyczne*” 2010, „*Sposoby poznawania siebie i otoczenia przez dzieci o zaburzonym przebiegu rozwoju oraz w normie rozwojowej*”, 2013, „*Poznaję świat przez dotyk- badania preferencji dotykowych małych dzieci*” 2016). Autorka w ciekawy sposób analizuje publikacje polskie i zagraniczne prezentujące badania naukowe powiązane ze zmysłem dotyku, prezentuje zestawienia medyczne i chronologie

rozwojowe prawidłowego i nieprawidłowego chwytu dziecka, rolę zmysłu dotyku w rozwoju dziecka. Dr Anna Mikler-Chwastek analizując szereg publikacji i prowadząc własne badania oparte na obserwacji zachowania dziecka wyszczególnia różnice w poznaniu dotykowym dzieci w normie i rozwoju zaburzonym oraz przedstawia aplikacje do praktyki edukacyjnej ujęte w programie „*Poznaję siebie i świat*”. Ważnym wkładem do wczesnej diagnozy dziecka jest opracowanie przez nią wskaźników kompetencji dotykowych dzieci do drugiego roku życia i zindywidualizowanych narzędzi służących do badania preferencji dotykowych małych dzieci oraz wskazówek do interpretacji wykonania zadań. Mankamentem jest to, że w tekście brakuje precyzyjnie opisanej procedury badawczej przyjętej przez Autorkę.

Sposób opracowania kolejnych chronologicznych publikacji wyraźnie wskazuje na coraz większe zaangażowanie Autorki w zagadnienia współpracy żłobka, przedszkola z rodzicami w pracy z dzieckiem niepełnosprawnym oraz adaptującym się do przedszkola/szkoły. W tekście „*Dziecko, rodzic, nauczyciel. Zasady dobrej współpracy*” 2015 Habilitantka dokonuje analizy aktów prawnych związanych z prawami i obowiązkami rodziców oraz próby opisu niektórych sposobów współpracy nauczyciela-terapeuty z rodzicami dzieci niepełnosprawnych. Publikacja „*Gotowość szkolna przedszkolaków*” 2015 to studium podstawowych pojęć gotowości/ dojrzałości szkolnej, czynników wpływających na gotowość dziecka, lista kompetencji dzieci gwarantujących sukces edukacyjny w szkole oraz zbiór rozwiązań metodycznych kierowanych do rodziców. Artykuły mają charakter przeglądowy.

Habilitantka w swoim dorobku wykazała publikację związaną z opisem i szczegółową analizą wybranych metod terapeutycznych wspierających rozwój dzieci „*Wybrane metody terapeutyczne wspierające proces uczenia się małych dzieci z zaburzeniami rozwojowymi*” 2012. W artykule Kandydatka podjęła teoretyczną analizę wybranych metod.

W artykułach „*Dwulatki w przedszkolu*” wydanym w 2012 roku w „*Problemach Wczesnej Edukacji*”, „*Dwulatki w przedszkolu. Szanse i zagrożenia*” 2012, „*Dwulatki w przedszkolu- wyzwanie dla systemu oświaty*” 2014 „*A two- year - old child as a participant of nursery school life*” 2015, o częściowo zbieżnych treściach, Autorka zajmuje się mało zbadanym w pedagogice obszarem funkcjonowania dziecka dwuletniego. Habilitantka prezentuje ciekawe opracowanie dokonane na podstawie kilku publikacji naukowych z zakresu psychologii rozwojowej. Dotyczy ono zestawienia rodzaju aktywności dzieci z konkretnymi kompetencjami. Analizy te mogą być wykorzystywane przez nauczycieli. Habilitantka łącząc wiedzę z zakresu psychologii rozwojowej i pedagogiki prezentuje w artykułach aplikacje do praktyki edukacyjnej w zakresie diagnozowania dziecka, opracowywania programów

adaptacyjnych, tworzenia klimatu grupy przedszkolnej, sposobów współpracy z rodzicami i planowania pracy w przedszkolu z dzieckiem dwuletnim.

Habilitantka w działalności naukowej zajmuje się pracą nauczyciela z dzieckiem o szczególnych potrzebach edukacyjnych i wychowawczych. W artykułach „*Uczeń o szczególnych potrzebach edukacyjnych i wychowawczych*” 2015, „*The other in the early system of care and education*” 2017, „*Funkcjonowanie dziecka w wieku przedszkolnym zmagającym się z ADHD*” 2015 Autorka precyzyjnie analizuje na podstawie wybranych pozycji literaturowych przyczyny zaburzeń, problemy wczesnego wspomaganie w rozwoju, podstawy prawne i wybrane sposoby wsparcia. Dr Anna Mikler-Chwastek w tekście „*Ryzyko dysleksji rozwojowej u dzieci w wieku przedszkolnym*” 2017 interpretując wybraną literaturę naukowców opisuje pojęcie dysleksji rozwojowej, jej objawy, sposoby diagnozy i zalecenia pracy dla rodziców. Publikacja ma charakter opisowy.

W obszarze zainteresowań naukowych dr Anny Mikler-Chwastek znalazła się problematyka opieki nad małym dzieckiem w ujęciu historyczno- pedagogicznym „*Opieka nad dzieckiem dawniej i dziś*” 2017. Z analiz i interpretacji wybranych źródeł historycznych i współczesnych aktów prawnych oraz zaleceń organizacji m.in. WHO Autorka przedstawiła zmiany w koncepcjach i poglądach na temat opieki nad małym dzieckiem. Dzięki nakładaniu się na siebie perspektywy historycznej i pedagogicznej problematyka opieki nad dzieckiem zyskuje głębię ujęcia. Artykuł ma charakter opisowo-wyjaśniający a przy tym jest interdyscyplinarny dlatego wnioski z analiz nabierają realnej wartości naukowej. W artykule „*Wychowanie niemowląt i małych dzieci- style wychowania i filozofie rodzicielskie*” Habilitantka opierając się na wybranej literaturze opisującej style wychowania i koncepcje wychowania w rodzinie analizuje w ujęciu historyczno-pedagogicznym filozofie rodzicielstwa. Szkoda, że publikacja, ma fragmentaryczny opis procesu badawczego, który ogranicza się do wymienienia analizowanych tekstów.

Artykułami metodycznymi, w mojej opinii, skierowanymi do rodziców, opiekunek żłobkowych i nauczycielek w przedszkolu, zawierającymi zbiór propozycji zabaw są pozycje „*Znaczenie zabaw fundamentalnych*” 2016, „*Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci poprzez gry i zabawy*”. Przytoczone propozycje metodyczne mieszczą się w dyskursie konstruktywizmu społecznego. Autorka tworząc propozycje metodyczne z zakresu zabaw, sposobów rozwijania samodzielności dzieci lub opisując publikacje na rynku wydawniczym związane z zabawami fundamentalnymi wspiera środowisko rodzicielskie i instytucjonalne w ciekawe rozwiązania edukacyjne.

W dorobku przedstawionym w dokumentacji znajduje się informacja o dodatkowych 12 tekstach autorskich i współautorskich Habilitantki. W przesłanych materiałach Autorka nie zamieściła tych artykułów i dlatego nie mogłam ich przeanalizować i ocenić: „*Preferencje dotykowe i społeczne małych dzieci*”, „*Wychowanie przez sztukę*”, „*Gotowość dziecka przedszkolnego do podjęcia nauki w szkole*”, „*Pedagogika pracy z uczniem trudnym*”, „*Rola zmysłu dotyku w rozwoju małego dziecka*”, „*Zaburzenia rozwoju małego dziecka a funkcjonowanie w rodzinie*”, „*Poznawanie przez działanie w kontekście procesu uczenia się*”, „*Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się*”, „*Jak pomagać maluchom kształtować własne ja i dążyć do samodzielności życiowej*”, „*Jak pomagać małym dzieciom poznawać otoczenie w domu, żłobku i przedszkolu*”, „*O zabawach sprzyjających rozwojowi umysłowemu maluchów w domu, żłobku i klubie dziecięcym oraz w przedszkolu*”, „*Problemy przystosowywania się dzieci do pobytu w żłobku, i klubie dziecięcym: mity i realia*”.

Szkoda również, że Habilitantka przygotowując listę publikacji nie pokusiła się o wyodrębnienie i nazwanie obszarów własnych zainteresowań naukowych i przyporządkowanie literatury, co wyraźnie utrudniło prace recenzyjne.

Ocena monografii wskazanej jako podstawa postępowania habilitacyjnego

Doktor Anna Mikler- Chwastek do oceny jako główne osiągnięcie naukowe, przedłożyła monografię. „*Samodzielność dwulatków w kontekście umiejętności odczytywania oczekiwań dorosłych*” wydaną w 2020 roku przez Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej. Praca liczy 205 stron i wypełnia lukę w dotychczasowych badaniach nad edukacją małych dzieci. Ponieważ wcześniejsze publikacje Autorki koncentrowały się wokół zagadnień związanych z edukacją małego dziecka szczególnie w zakresie jego samodzielności to publikacja „*Samodzielność dwulatków w kontekście umiejętności odczytywania oczekiwań dorosłych*” jest logiczną kontynuacją procesu studiów nad diagnozą i wspieraniem rozwoju dziecka.

Publikacja skupia w sobie nabywane przez Kandydatkę w toku aktywności zawodowej umiejętności naukowe, badawcze pozwalając na ocenę opanowania przez Habilitantkę warsztatu badawczego co, w mojej opinii, stanowi podstawę dla kształtowania się krytycznej postawy naukowej. Co ważne, treści z wcześniejszych publikacji nie są powielane w tej monografii.

Podjęty przez Habilitantkę temat jest znaczący, nowatorski, ciekawy poznawczo i trudny do zbadania ze względu na wiek dzieci i realizację w instytucjach opiekuńczo-wychowawczych oraz domach rodzinnych.

Praca składa się ze wstępu, czterech zasadniczych części (w których zawarto trzynaście rozdziałów) i podsumowania. Zawiera bibliografię, spis tabel i rycin oraz aneks. Wstęp obejmuje przedstawienie tematyki pracy, wyjaśnienie realizacji trzech odrębnych ale powiązanych logicznie projektów badawczych, cele poznawcze i problematykę pracy.

Część pierwsza przedstawia wybrane teorie i wyniki badań w zakresie nabywania samodzielności życiowej przez małe dzieci. Została ona podzielona na cztery rozdziały. W pierwszym rozdziale Autorka charakteryzuje możliwości i osiągnięcia psychoruchowe dzieci w drugim roku życia. Analizując literaturę z zakresu samodzielności życiowej dzieci i tworząc ciekawe zestawienia tabelaryczne norm rozwojowych posiłkuję się ustaleniami E. Hurlock, M. Przetacznikowej, H. Spionek, M. Przetacznik-Gierowskiej, G. Makięło-Jarży, J. Turnera, D. Helmsa. Sięga również po normy rozwojowe zawarte w poczytnych poradnikach dla rodziców E. Framusa, T.B. Brazeltona, A. Eisenberga, H. Murkoffa i S. Hathawya. Następnie przechodzi do analizy osiągnięć rozwojowych dzieci zawartych w wybranych przez siebie sprawdzianach rozwojowych: A. Gasella, T. Hellbrugga i Karty Oceny Rozwoju Psychoruchowego. Autorka zauważa, że omawiany obszar samodzielności życiowych w niektórych sferach jest opisywany wyjątkowo dokładnie a w innych np. w sferze różnic indywidualnych, sporadycznie.

W drugim rozdziale Autorka rozpatruje kompetencje społeczne i intelektualne dwulatków w aspekcie teorii umysłów. To odważne posunięcie szczególnie biorąc pod uwagę wiek dzieci. Przytacza teorie dziecięcego umysłu według: D. Premacka i G. Woodruffa, A. Gopnik i H. Walman, S. Schaffera i teorie symulacyjne m.in. P. Harrisa, koncepcję czytania umysłu S. Barona-Cohena. Analizuje także znaczenie zabawy udawanej, współdzielenia uwagi dla teorii umysłu i koncepcję neuronów lustrzanych. W swoich rozważaniach teoretycznych sięga do klasyków S. Szumana i J. Piageta aby ostatecznie skupić się na pracach S. Tusz i R. Rosenthal samospełniającego się proroctwa w procesie wychowania. Podsumowanie rozdziału jednak nie dotyczy głębszej analizy przedstawionych teorii ale ogólnie procesu uczenia się.

W kolejnym rozdziale Autorka prezentuje stan wiedzy naukowej na temat samodzielności życiowej dzieci. W mojej opinii, treści związane z opisem czynności i czynnikami nabywania samodzielności powinny być pogłębione.

Rozdział ostatni części pierwszej dotyczy analizy stanu wiedzy na temat procesu uczenia się małych dzieci. Autorka skupiła się na modelowaniu i naśladowaniu z pominięciem rosnącej w tym wieku autonomii i sprawczości dwulatków.

Druga część rozprawy to precyzyjnie opisany cały program badawczy z założeniami metodologicznymi, opisem argumentów przemawiającym za zastosowaniem teorii ugruntowanej oraz opisem trzech projektów badawczych. Inspiracją dla Habilitantki do prowadzenia badań były rozmowy z rodzicami dzieci dwuletnich, którzy pragnęli wspierać swoje dzieci w rozwoju. Celem badań w pracy było ustalenie „w jaki sposób rodzice oraz opiekunowie traktują proces nabywania samodzielności przez małe dzieci (dwulatki), a także, jak dzieci dostosowują się do ich oczekiwań” s. 94. Kandydatka przyjęła, że na „dążenie dzieci do samodzielności należy spojrzeć szerzej: w kategoriach życiowej niezależności we wszystkich obszarach funkcjonowania człowieka” s.94. Habilitantka uznała, że „głębsze poznanie mechanizmów kształtowania się samodzielności u małych dzieci oraz kontekstu społecznego tego procesu przyczyni się do wzbogacenia wiedzy o zawiłościach rozwoju umysłowego dzieci. Umożliwi także sformułowanie zaleceń dla dorosłych, którzy są zainteresowani wspieraniem dziecka w dążeniu do samodzielnego radzenia sobie w sytuacjach życiowych...” s. 94.

Badania mieszczą się, choć nie w całości, w jakościowej orientacji metodologicznej z wykorzystaniem metodologii teorii ugruntowanej A. Strauss i B. Glasera.

W pierwszym projekcie badawczym, którego celem było poznanie opinii/sądów/poglądów rodziców (70 osób) i opiekunek w żłobkach województwa mazowieckiego i Warszawy (50 osób) na temat znaczenia posiadania umiejętności samoobsługowych dzieci i poznanie w jaki sposób te opinie przekładają się na organizację procesu wspierania dzieci przez dorosłych w nabywaniu umiejętności samoobsługowych. Kandydatka wykorzystwała ankiety do rodziców i opiekunek żłobkowych o pytaniach otwartych. Rezultaty analiz dotyczyły argumentów rodziców i opiekunek, sposobów i czasu wspierania dziecka w rozwoju. W przypadku opiekunek dodatkowo Autorka analizowała sposoby organizacji sytuacji edukacyjnych związanych z rozwijaniem umiejętności samoobsługi. Habilitantka opisała również różnice i podobieństwa w pojmowaniu samodzielności dzieci w obu grupach respondentów.

Pomysł na drugi projekt zrodził się po analizie wyników badań Autorki. Projekt drugi miał na celu poznanie dróg dążenia do samodzielności dzieci i ustalenie poziomów samodzielności dzieci w zakresie mycia rąk i utrzymania porządku w łazience, nakładania i zdejmowania odzieży, spożywania posiłków i zachowania przy stole, dbałości o porządek wokół siebie, korzystania z toalety. Podczas realizacji projektu Habilitantka wykorzystwała obserwację uczestniczącą i studium indywidualnych przypadków oraz statystyki opisowe. Przyjęła wskaźniki wysokiego i niskiego poziomu samodzielności dzieci. Słusznie, przy ustalaniu kryteriów, kładła nacisk na fakt dziecięcej samodzielności a nie na precyzyjność

wykonania zadania (s. 128). „*Ważne było to, czy dziecko samo dąży do wykonania czynności i czy radzi sobie z nią bez pomocy dorosłego*” s. 128. Osobami badanymi były dziewczynki i chłopcy (370 dzieci dwuletnich), z których połowa chodziła do żłobka a druga połowa wychowywana była jedynie w domu rodzinnym.

Analiza wyników badań zachęciła Autorkę do przeprowadzenia kolejnego projektu badawczego, który miał pokazać mechanizmy tak drastycznych różnic w dążeniu do samodzielności dzieci z obu środowisk edukacyjnych (środowiska domu i żłobka). Celem trzeciego projektu było „*zbadać zjawiska dążenia przez dzieci dwuletnie do samodzielności bądź rezygnacji z niej w zależności od oczekiwań prezentowanych przez dorosłych opiekunów w warunkach domowych i podczas pobytu w żłobku*” s. 106. Autorka wykorzystując obserwacje dziecka w obu środowiskach analizowała jego zachowania w wybranych sytuacjach samoobsługowych: mycia rąk, nakładania i zdejmowania odzieży, spożywania posiłków, porządkowania, korzystania z toalety. Habilitantka wykorzystwała także metodę analizy indywidualnych przypadków. Badania prowadziła wśród 80 dzieci, które jednocześnie chodziły do żłobka i korzystały z wychowania domowego.

W części trzeciej zostały opisane wyniki badań własnych Autorki realizowane przy wsparciu studentek APS i nagrań określonych sytuacji przez rodziców. Ta organizacja pokazuje jak trudny teren do eksploracji przyjęła kandydatka.

W rozdziale ósmym opisuje kontekst mentalny (opinie rodziców i opiekunek w żłobkach) i organizacyjny (dom, żłobek) dążenia dziecka do samodzielności. Analizy wyników zostały przedstawione w logicznych tabelach, wykresach i pogłębione wyczerpującą refleksją Autorki włącznie z odwołaniem się do teorii i badań innych naukowców. Na uwagę zasługuje rzetelne wydobywanie z analiz różnic i podobieństw w pojmowaniu samodzielności dzieci ich rodziców i opiekunek żłobkowych.

Rozdział dziewiąty przedstawia drogi dążenia dzieci do samodzielności i efekty. Jedną drogę do samodzielności wyznacza środowisko domowe dziecka w złożonym kontekście społecznym, kulturowym i materialnym, natomiast drugą drogę wyznacza środowisko żłobka o odmiennych kontekstach organizacyjnych, materialnych i społecznych. Wyniki analiz statystycznych Autorka przedstawiła w licznych, czytelnych zestawieniach tabelarycznych i opatrzyła wyczerpującą analizą. W zależności od przyjętej drogi efekt-poziom samodzielności dzieci istotnie różnił się w zakresie poszczególnych umiejętności na korzyść dwulatków uczęszczających do żłobka. Rozdział dziewiąty kończy namysł Habilitantki nad prawdopodobnymi przyczynami znaczących różnic oraz analiza indywidualnych przypadków (s.145-150), która poszerzyła kontekst interpretacyjny.

W kolejnym rozdziale Autorka prezentuje wyniki analiz sposobów funkcjonowania dzieci w zakresie dążenia do samodzielności w zależności od osób (kontekst społeczny). Próbuje przez analizy empiryczne (obserwację próbek zdarzeń i metodę indywidualnych przypadków) odpowiedzieć na pytanie: dlaczego dzieci rezygnują z dążenia do samodzielności w przyjętych zakresach?. Opis badań jakościowych w trzecim projekcie, w mojej opinii, nie potwierdza dotychczasowej skrupulatności w poprzednich projektach zaprezentowanych w publikacji habilitacyjnej. Tylko fragmentarycznie dowiedziałam się o tym, jak zaplanowano badania, jak je zorganizowano, jak przebiegały. Precyzji brakuje w opisie sposobów gromadzenia danych jak i sposobów analizy zgromadzonego materiału empirycznego. Konsekwencje braku dyscypliny metodologicznej w trzecim projekcie, w mojej opinii, widoczne są w prezentacji uzyskanych wyników. Rezultaty badań trzeciego projektu Autorka opisuje „ostrożnie” kierując się różnorodnymi względami m.in. związanymi z wiekiem badanych dzieci. Badania jakościowe uzupełniają kategorie zbadane i opisane w poprzednich projektach. Rezultaty badań Kandydatka opisuje w odniesieniu do teorii umysłu i samospełniającego się proroctwa. Materiał empiryczny przedstawiony w opisach obserwacji, wyprowadzonych schematach i opisach indywidualnych przypadków w tej części pracy nie przekonuje mnie, iż przyczyną zachowań dzieci dwuletnich było dokonywanie przez nie złożonych procesów poznawczych związanych z odczytywaniem pragnień/oczekiwań dorosłych (opiekunek w żłobkach i rodziców, dziadków, rodzeństwa). Zaprezentowane analizy obserwacji i ogólnikowe opisy indywidualnych przypadków mogą, w mojej opinii, m.in. dotyczyć wcześniejszych doświadczeń i wypracowanych behawioralnie opartych na korzyściach zachowań. W pracy, nie znalazłam (może wynikać to z przyjętego przez Autorkę sposobu kodowania i indywidualnego odczytywania przeze mnie informacji) jednoznacznych, bezpośrednich dowodów „(*mimika, spojrzenie, gest itp.*)” s. 176 na podstawie czego Habilitantka stwierdziła, że badane dwulatki rozpoznały oczekiwania dorosłych i argumentów, że „*zaobserwowała silną zależność zachowania dzieci od oczekiwania dorosłych w obszarze dążenia do samodzielności*” s. 176.

Mimo niedociągnięć (w trzecim projekcie) wartością tych badań jest to, że Habilitantka udowodniła, że dzieci dwuletnie korzystają z nabytych umiejętności w zakresie samoobsługi w różnym zakresie w zależności od stworzonego kontekstu społecznego. Udowodniła, że drogi dążenia do samodzielności dzieci mogą być bardzo różne i znacznie wpływają na poziom funkcjonowania dziecka. Wykazała, że mentalne nastawienie badanych dorosłych jest zróżnicowane tak jak i stosowane metody organizacyjne służące wspieraniu dzieci w samodzielności. Pozwala to wypracować bardzo cenne aplikacje do praktyki edukacyjnej

w żłobkach, przedszkolach i domach rodzinnych związane z organizacją procesu uczenia się samodzielności dwulatków, w którym nie tylko ważny jest rozwój motoryki i procesów poznawczych wychowanków ale i kontekst społeczny, kulturowy i organizacyjny. Wyniki badań powinny wpłynąć na: sposób postrzegania przez dorosłych dzieciństwa i traktowanie tego okresu z wielką estymą oraz uważnością badawczą i metodyczną. Autorka szczególnie w części badawczej daje szereg cennych wskazówek mogących zmienić funkcjonowanie dziecka. Prezentowane analizy wyników mogą także zainspirować innych naukowców do prowadzenia pogłębionych badań w tym zakresie.

Czwarta część pracy jest próbą opisaną w jaki sposób prezentowane wyniki badań mogą zmienić funkcjonowanie dziecka dwuletniego w przestrzeniach domowych i przestrzeniach żłobka. Autorka odwołuje się do teorii, innych badań w zakresie norm rozwojowych, wyników badań własnych i doświadczeń zawodowych, uwarunkowań prawnych oraz kulturowych. Kończy tą część spisem umiejętności samoobsługowych dwulatków udoskonalonym w stosunku do poprzednich artykułów.

Publikację zamyka podsumowanie powiązane z teorią umysłów i doświadczeniami dzieci.

W podsumowaniu działalności naukowej pragnę dodać, że większość publikacji Kandydatki dotyczy zbliżonej tematyki i dobrze oddaje merytoryczną konsekwencję dr Anny Mikler- Chwastek. Różnica między rozprawą habilitacyjną a wcześniejszymi tekstami jest jakościowo widoczna szczególnie w obszarze opisu i doboru procedur badawczych. Widać rozwój Habilitantki w zakresie analiz i wyprowadzania uogólnień i wniosków naukowych.

Osiągnięcia w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej, w tym uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych

Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

Habilitantka wygłosiła referaty na dziewięciu konferencjach, kongresach i sympozjach międzynarodowych i czterech krajowych konferencjach naukowych. Habilitantka dzieliła się również wiedzą z nauczycielami i wygłosiła cztery referaty metodyczne na spotkaniach dla nauczycieli przedszkola, kadry kierowniczej, wykładowców akademickich i doktorantów, terapeutów integracji sensorycznej.

Udział w komitetach organizacyjnych międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych

Dr Anna Mikler – Chwastek brała udział w pracach komitetu organizacyjnego w czterech krajowych konferencjach naukowo-szkoleniowych zatytułowanych „Małe dziecko” jako członek komitetu organizacyjnego.

Otrzymane nagrody i wyróżnienia- brak informacji w dokumentacji.

Udział w konsorcjach i sieciach badawczych- brak informacji w dokumentacji.

Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Kandydatka kierowała projektami na wydanie monografii naukowych: 2013-2014 „*Obszary wychowania przedszkolnego – najnowsze ustalenia teoretyczne i praktyczne*” i 2016-2017 „*Trudności w uczeniu się i zaburzenia zachowania występujące u małych dzieci*”. Obecnie współpracuje w projekcie „*Kompetencje opiekunów a strategie adaptacyjne dzieci trzyletnich do środowiska przedszkolnego*” (kierownik dr B. Rola).

Udział w pracach komitetów redakcyjnych

Dr Anna Mikler-Chwastek brała czynny udział w pracach komitetu redakcyjnego czasopisma „Szkola Specjalna” w Akademii Pedagogiki Specjalnej, jako redaktor przyjmujący publikacje do druku.

Wykonywanie ekspertyz i recenzji wydawniczych

Kandydatka wykonała: recenzję przy opisie zawodu „*Opiekunka w żłobku/ klubie dziecięcym*” w projekcie INFODORADCA+, recenzję programu „*Program edukacji wczesnoszkolnej Skarby*” klas 1-3, recenzję monografii M. Plandowskiej „*Zaspokojenie potrzeb ruchu dzieci w wieku przedszkolnym*” i publikacji A. Jegiera, B. Kurelskiej „*Kształtowanie i wspieranie psychoruchowego małych dzieci w żłobku*”.

Udział w zespołach badawczych

Kandydatka w dokumentacji przedstawiła udział w dwóch projektach badawczych „*Badania jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego*” oraz „*Biomedyczne podstawy rozwoju dziecka dla studentów pedagogiki, opiekunów w żłobu i nauczycieli wychowania przedszkolnego*”.

Udział w zespołach eksperckich

Dr Anna Mikler – Chwastek wykonała ekspertyzę zbioru narzędzi badawczych służących ocenie kształtowania kompetencji analityczno- interpretacyjnych w edukacji polonistycznej.

Opieka nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego

Habilitantka była promotorem pomocniczym w doktoracie pani Gąstoł pt. „*Dzieci siejące bałagan: zastosowanie dziecięcych teorii umysłu w ustalaniu przyczyn i działań naprawczych*” prowadzonym przez prof. E. Gruszczyk – Kolczyńską i obronionym w 2020 r.

Oprócz działalności naukowej Kandydatka realizuje zadania dydaktyczne. W trakcie zatrudnienia prowadziła zajęcia z 36 różnych przedmiotów w formie wykładów, ćwiczeń, warsztatów. Zajęcia w latach 2013- 2019 były bardzo wysoko oceniane przez studentów.

Z dokumentacji zebranej w autoreferacie wynika, że Habilitantka wykazuje dużą aktywność popularyzatorską. Wydała trzy współautorskie publikacje metodyczne i około 17 artykułów popularyzatorskich w czasopismach „Integracja Sensoryczna”, „Bliżej Przedszkola”, „Wychowanie w Przedszkolu”.

Kandydatka brała udział w jednym projekcie współfinansowanym przez Unię Europejską. W 2007 r. jako kierownik specjalności „*Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci*” uczestniczyła w realizacji projektu z udziałem środków Państwa i EFS „*Studia podyplomowe dla nauczycieli w zakresie ICT, języków obcych oraz drugiego przedmiotu*”.

W zakresie współpracy międzyuczelnianej Habilitantka współpracowała ze środowiskiem akademickim KUL w projekcie „*Badania jakościowe i efektywność edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego*” i w przygotowaniu ekspertyz zbioru narzędzi badawczych. Obecnie współpracuje z Akademią Wychowania Fizycznego w Warszawie w przygotowaniu projektu wydawniczego i z UMCS w Lublinie Zakład Immunobiologii w opracowaniu artykułu naukowego.

W ramach współpracy międzynarodowej Kandydatka pełni rolę opiekuna nad doktoratem z Abai Kazakh National Pedagogical University w Kazachstanie.

Działalność organizacyjna

Kandydatka brała czynny udział w rekrutacji – Uczelnianej Komisji Rekrutacyjnej i Komisji Rekrutacyjnej Instytutu Wspomagania Rozwoju Człowieka i Edukacji APS.

W swojej działalności organizacyjnej była kierownikiem dwóch edycji studiów podyplomowych, pracowała w zespole tworzącym programy studiów na kierunku

pedagogicznym, profil praktyczny. Od lat współpracuje ze środowiskiem lokalnym z Zespołem Żłobków Miasta Stołecznego Warszawy w obszarze praktyk studenckich. Kandydatka prowadziła dla pracowników APS cykl szkoleń z zakresu opracowania sylabusów. Kandydatka współpracuje ze studentami APS i pełni funkcję opiekuna praktyk asystenckich, praktyk asystencko- pedagogicznych oraz funkcję doradcy studentów.

Informacje naukowometryczne

Wykaz cytowani z bazy Google Scholar – 2.

Publikacje cytowane , ale nie wykazane w bazach cytowani -8

Informacje o posiadanym indeksie Hirscha: cytowania -2, h-indeks – 1, i10-indeks 0.

Konkluzja końcowa

Dorobek publikacyjny, metodyczny, organizacyjny i popularyzatorski jest ilościowo obszerny i bardzo zróżnicowany pod względem jakościowym. W mojej opinii, świadczy on o pracowitości i determinacji Kandydatki. Dorobek naukowy Habilitantki jest spójny. Przedstawione do oceny publikacje wzbogacają wiedzę o edukacji dziecka w żłobku i podkreślają znaczenie dzieciństwa w badanym okresie. Dostrzegam, w początkowym etapie rozwoju naukowego, przewagę analiz i interpretację tekstów innych autorów niż opis badań własnych z zakresu opieki i edukacji dziecka oraz samodzielności małych dzieci. Dostarczone do oceny teksty w postaci artykułów, rozdziałów w monografiach mają charakter opisowo-wyjaśniający. Publikacje mają na ogół charakter interdyscyplinarny. Monografia wskazana jako główne osiągnięcie naukowe porusza ważny problem naukowy. Habilitantka dokonała starań, aby rozwiązać go zgodnie z obowiązującymi standardami we współczesnej nauce.

Podsumowując, stwierdzam, że dorobek naukowy dr Anny Mikler- Chwastek, ze szczególnym uwzględnieniem monografii habilitacyjnej oraz jej aktywność naukowo-badawcza, dydaktyczna, popularyzatorska i organizacyjna spełnia wymagania sformułowane w art. 219. Ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm) i tym samym wnoszę o nadanie Doktor Annie Mikler- Chwastek stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauki społeczne, w dyscyplinie pedagogika.

Lublin, 17.05. 2021 r.